

Hooldusõiguse jagamise praktilistest probleemidest

Helen Hääl
Advokaat
Perelepitaja

CONCORDIA
ADVOKAADIBÜROO • ATTORNEYS-AT-LAW

Celebrating 30 years of Legal Excellence

Hooldusõigus vs suhtlusõigus

Hooldusõigus:

- Isikuhooldus (PKS § 124)
- Varahooldus (PKS § 127)
- Otsustusõigus (PKS § 119-120)
- Esindusõigus (PKS § 120)

Suhtlusõigus (PKS § 143)

Hooldusõigust puudutav regulatsioon

- Perekonnaseaduse (PKS) § 82 järgi tulenevad vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused laste põlvnemisest.
- PKS § 116 lg 1 järgi on vanematel üldjuhul oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused.
- **Vanema ja lapse õigustest olulisima osa moodustab hooldusõigus**, samuti on hooldusõiguslik vanem PKS § 120 lg 1 järgi üldjuhul lapse seaduslik esindaja.
- Ühist hooldusõigust omavatel vanematel on ka ühine esindusõigus.
- PKS § 124 lg 1 kohaselt, **isikuhooldus on hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele välvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda.**

Hooldusõigust puudutav regulatsioon

Hooldusõigusliku vanema õigus **määrata lapse viibimiskohta** ja suhtlusringkonda hõlmab muuhulgas ka vanema õigust **määrata, kus ja kellega koos laps elab**, ning see loob ühtlasi eeldused lapse kasvatamiseks ja tema eest hoolitsemiseks.

PKS § 117 järgi tekib vanematel lapse sünni järel lapse suhtes ühine hooldusõigus.

PKS § 143 lg 1 kohaselt, **lapsel on õigus** isiklikult suhelda mõlema vanemaga.

Mõlemal **vanemal on kohustus ja õigus suhelda** lapsega isiklikult.

PKS § 143 lg 2 kohaselt, vanem peab hoiduma tegevusest, mis kähjustab lapse suhet teise vanemaga või raskendab lapse kasvatamist.

PKS § 143 lg 2¹ kohaselt, vanemate lahuselu korral lepivad vanemad kokku lahuselava vanema ja lapse suhtlemises.

Vanemate vaidluse puhul määrab vanema ja lapse suhtlemise korra vanema nõudel kohus.

Lastekaitseseaduse (LasteKS) § 21 lg 1 kohaselt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel (otsuste tegemine), selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.

Kohus menetleb asja PKS § 123 lg 1 järgi eelkõige lapse huvidest, vajadustest ja heaolust lähtuvalt, kuid seejuures arvesse võttes ka vanemate õigusi.

Suhtlusõigus

PKS § 143 lg 1 Lapsel on õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga.

Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult.

Jagatud vanemlus vs võrdne hooldusõigus

Võrdne ajajaotus vs ühine hooldusõigus

Hooldusõigus vs suhtlusõigus

Võrdne hooldusõigus ei tähenda võrdselt veedetud aega.

Laps võib elada võrdse ajajaotuse alusel ilma hooldusõigusesse muudatusi tegemata!

Ühise hooldusõiguse lõpetamine PKS § 137 lg 1

kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus või ei soovi muul põhjusel hooldusõigust edaspidi ühiselt teostada, on kummalgi vanemal õigus kohtult hagita menetluses taotleda, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle.

Lapse hooldusõiguse jagamise menetlus

- Avaldus kohtule hagita menetluses
- Kaasatakse mõlema vanema elukohajärgne lastekaitse
- Määratakse lapsele advokaat riigi õigusabi korras
- Vanemate isiklik ärakuulamine
- Lapse ärakuulamine kohtus:
 - * seaduse järgi kohustuslik, kui laps on vähemalt 10 aastane;
 - * kui arengutase võimaldab, siis varem;
 - * 14 aastase soov on siduv?
- Lapsega suhtleb KOV, RÕA advokaat
- Perelepitus

Ühise hooldusõiguse lõpetamisel tuleb hinnata:

1. kummagi vanema vaimset valmisolekut last kasvatada
2. vanemate majanduslikku valmisolekut last kasvatada
3. vanemate hingelist seotust lapsega
4. vanemate senist pühendumist lapse eest hoolitsemisele
5. lapse tulevasi elamistingimusi.

Vt PKS § 137 lg 3 ühise hooldusõiguse lõpetamise korral lähtub kohus hooldusõiguse ühele vanemale andmise otsustamisel eeskätt lapse huvidest, arvestades muu hulgas kummagi vanema vaimset ja majanduslikku valmisolekut last kasvatada, hingelist seotust lapsega ja senist pühendumist lapse eest hoolitsemisele ning lapse tulevasi elamistingimusi.

Kui kõik eeldused on võrdsed?

Mida peaks kohus tegema, kui kõik eeldused on vanematel võrdsed?

Kuidas lahendada olukord siis, kui lapsel on mõlema vanemaga võrdne kiindumussuhe?

Kas sel juhul lapse võrdne jagamine on lapse huvides või vanemate huvides?

Kas siin piisab juriidikast?

Jagatud vanemluse praktilised probleemid

- Kas jagatud vanemluse juures on üldse juriidilisi probleeme.
- Hinnata tuleb elukorralduse sobivust lapse heaolule.
- **Lapse heaolu** on lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud.
- Kas võrdne ajajaotus tähendab võrdset vanemlust?
- Kas vanemluse määratluse aluseks saab olla ajaline mõõde

Kohtupraktika on muutumas

- 2-17-3347 (alates EÕK võrdne ajajaotus 2 nädala kaupa)
- 2-17-2435 jagatud vanemlus u 30% isale
- 2-18-15352 juba EÕK võrdne ajajaotus (1 nädala kaupa)
- 2-18-9499 (Pärnu maakohus) alates 3 a võrdne ajajaotus (2 nädalased perioodid)
- 2-19-12512 kohtulik kompromiss 1 nädala kaupa

Ühise hooldusõiguse lõpetamine

- Esimene kaasus 3-2-1-45-11

Kummalgi hooldusõigust omaval vanemal on PKS § 137 lg 1 järgi õigus taotleda lahusele korral kohtult hagita menetluses seda, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle.

Viidatud sätte alusel saab vanem esmal nõuda ühise hooldusõiguse lõpetamist ja talle ainuhooldusõiguse, sh lapse viibimiskoha ainuotsustusõiguse üleandmist

Vanem ei pea siiski PKS § 137 lg 1 järgi nõudma tingimata ühise hooldusõiguse täielikku lõpetamist. Vanemate lahusele korral võivad vanemad ühise lapse suhtes ühise hooldusõiguse osaliselt säilitada ning kohus võib anda ühele vanemale ainuhooldusõiguse üksnes osaliselt, s.o osas, milles vanemad ei suuda ühist hooldusõigust üksmeeles lapse huvides teostada.

Riigikohus on kohtuasjas nr 3-2-1-45-11 asunud seisukohale, et vanemate lahuselu korral hooldusõiguse ümbervaatamisel tuleb seda muuta vastavalt sellele, milliseid õigusi kumbki vanem lahuselu korral lapse suhtes tegelikult teostab ja milliseid kohustusi täidab ning milline õiguste ja kohustuste jaotus tagab vanemate lahuselu korral lapse huvides parima lahenduse.

Riigikohus on kohtuasjas nr 2-16-5794 asunud seisukohale, et on oluline, et vanemad teostaksid ühist hooldusõigust PKS § 118 lg 1 mõttes ühiselt ja üksmeeles selliselt, et mõlemal vanemal oleks võimalus last puudutavates küsimustes kaasa rääkida.

Eeldatakse, et on lapse huvides ühise hooldusõiguse jätkamine ka lahuselu korral

3-2-1-45-11

Mh saab kohus vanemate soovi arvestades määrata ka vanemate **vahelduva ainuhooldusõiguse**, kui vanemad on kokku leppinud, et laps elab vaheldumisi kord ühe kord teise vanema juures, ja see vastab lapse huvidele.

PKS § 145. Lahus elavate vanemate otsustusõigus

(1) Kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus, otsustavad nad lapsega seotud olulisi asju ühiselt.

(2) Hooldusõigusega vanemal, kelle juures laps teise vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel alaliselt elab, on õigus otsustada lapse igapäevaelu (tavahooldamise) asju ainuisikuliselt. Igapäevaelu asjade otsustamisena tuleb üldjuhul mõista sellise tavaotsustuse tegemist, mis esineb sageli ja mis lapse arengut püsivalt ei mõjuta.

(3) Kui laps viibib käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel teise vanema juures, otsustab lapse tavahooldamise asju see vanem.

Lahend nr 2-17-3347

- Maakohtu esialguse õiguskaitse määrus juulis 2017

Määras vahelduva suhtlusgraafiku, 1 täisnädal isaga ja 1 täisnädal emaga

Lõpplahendis määras suhtluskorra 2 täisnädala kaupa (vanemad eri riikides)

Jaanuaris 2018 Tallinna Ringkonnakohtu esialgse õiguskaitse määrus isa veedab lapsega ca 10 päeva neljapäeva õhtust järgmise pühapäeva õhtuni ning seejärel on laps ema juures samuti ca 10 päeva esmaspäevast kuni järgmise nädala neljapäevani.

Lahend nr 2-17-3347

- Ringkonnakohtu lõpplahend

Maakohtu määratud suhtluskord ei järgi küll tavapärasest kohtupraktikat, aga seda ei saa käesoleval juhul maakohtule ette heita.

Ringkonnakohtus nõustus maakohtuga, et lapse huvides on veeta samavõrd aega mõlema vanemaga.

Võttes arvesse konkreetse pere eripära.

Riigikohtu 07.12.2018.a lahend

- Kolleegium leiab, et ringkonnakohus ei lahendanud asja sisuliselt hooldusõiguse vaidlusena. Ringkonnakohus reguleeris kohtumääruses isa ja lapse suhtlemise korda
- Vanema ja lapse suhtluskorra kindlaksmääramine ei muuda põhimõtet, et vanemad peavad lapsega seotud olulisi asju ühiselt otsustama. See kehtib ka ajal, mil laps viibib suhtluskorra alusel ühe vanema juures. Suhtluskorra kindlaksmääramine hooldusõiguse kuuluvust ei mõjuta

Riigikohus

Lapse parimate huvide väljaselgitamisel rakendas ringkonnakohus põhjendatult uurimisprintsipi, hindas vanemate esitatud analüüse ja arvamusi ning põhjendas, miks ta leidis, et suhtluskord kahe nädala kaupa on käesolevas asjas lapse parimates huvides

Lapse huvides on suhelda mõlema vanemaga, ning lähtudes lapse senisest elukorraldusest, arengust ja vanuses

Sobiv suhtluskord tuleb paika panna üksikjuhtumi asjaoludest lähtudes, arvestades lapse väljakujunenud elurütmi, arengut ja vanust ning vältida seda, et reisimine oleks lapsele liiga koormav.

Riigikohus

- Kolleegium leiab, et kohtud ei ületanud suhtluskorra viisi valikul kaalutuspiire. Igas vanema ja lapse suhtluskorra kindlaksmääramise asjas tuleb lapse parimate huvidega kooskõlas olev suhtlemise kestus ja suhtlemise viis välja selgitada üksikjuhtumi põhiselt.
- Pigem oleks ekslik võtta kõikides vanema ja lapse suhtluskorra asjades vaikivalt eelduseks see, et laps peaks lahuselava vanemaga kohtuma üle nädala nädalavahetusel.
- Konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades ei pruugi selline eeldus viia lapse parimate huvidega kooskõlas oleva lahenduseni.

Riigikohus

Kohtute diskretsiooni piiridesse mahub võimalus määrata suhtluskord kindlaks selliselt, et laps viibib vaheldumisi kahe nädala kaupa kummagi vanema juures.

- Toodud järeldus on kooskõlas ka hiljutiste suundumustega Euroopas.
- Euroopa Nõukogu 2. oktoobri 2015. a resolutsiooni kohaselt peavad liikmesriigid seadma eesmärgiks tagada vanemate võrdsus ning p-s 5.5 on välja pakutud, et seaduses peaks olema võimalik vahelduva elukoha printsiibi rakendamine pärast vanemate lahkuminekut, välja arvatud juhtudel, mil ohus oleks lapse heaolu või tegemist oleks perevägivallaga.

Riigikohus

Kolleegium leiab, et kohtute tuvastatud asjaolud on sellised, millest saab leida, et käesolevas asjas on lapse huvides, kui suhtlemine mõlema vanemaga toimub kahe nädala kaupa, ning määruskaebuses esitatud väited ei anna seetõttu alust ringkonnakohtu määrust tühistada.

Jaak Luik eriarvamus

- Eriarvamusi ei ole kolleegiumil selles, et vanemate hooldusõiguse teostamise ja lapsega suhtlemise korraldamise vaidluste lahendamisel peab kohus järgima lapse igakülgse heaolu tagatuse põhimõttest tulenevaid nõudeid. Erimeelsuste ja vasturääkivate tõlgenduste lähtekohaks on aga perekonnaõiguse põhimõistete ebamäärane tähendus.
- Hoolduskord on lapse igakülgset heaolu arvestav vanemate üksmeelne kokkulepe lapsele olulistes asjades (PKS § 118 lg 1). Kui vanemad ei jõua lapsele olulistes asjades kokkuleppele, võib kohus vanema taotlusel anda selles asjas otsustusõiguse ühele vanemale (PKS § 119).
- Vanemate lahusele korral on alaliselt lapsega koos elaval vanemal lapse igapäevaelu asjades (tavahoiduses) ainuisikuline otsustusõigus. Igapäevaelu asjad on lapse arengule püsiva mõjuta sageli lahendatavad küsimused (PKS § 145 lg 2).

Jaak Luik eriarvamus

- Suhtluskord on lapse igakülgset heaolu arvestav vanemate üksmeelne kokkulepe lahuselava vanema ja lapse suhtlemise korraldamise kohta (PKS § 143 lg-d 1–21). Vanemate vaidluse korral määrab vanema ja lapse suhtlemise korra vanema nõudel kohus (PKS § 143 lg 21).

Sel juhul on tegemist lapse igakülgset heaolu arvestava kohtu määratud suhtluskorraga.

- Samas ei ole suhtluskorra mõiste sisu seaduses selgelt määratletud. Euroopa Nõukogu 27. novembri 2003. a määruse nr 2201/2003 (Büssel II bis määrus) artikli 2 punktis 10 on määratletud suhtlusõigust eelkõige vanema ajaliselt piiratud õigusena suhelda lapsega väljaspool tema alalist elukohta.

Jaak Luik eriarvamus

- Kolleegium on varasemas praktikas leidnud, et suhtlemise korra määramise eesmärk on tagada eelkõige lapsele võimalus tunda lahus elavat vanemat ja säilitada lahus elava vanemaga lähedased suhted
- Väärib rõhutamist, et vanemate vaidlus lapse alalise (peamise) elukoha üle, on vaidlus hooldusõiguslikus küsimuses.
- Määrates võrdse ajajaotusega suhtluskorra, lahendas kohus Jaak Luige arvates ühtlasi hooldusõigusliku vaidluse lapse elukoha küsimuses (laps elab kummagi vanemaga kaks täisnädalat järjest). Olemuslikult on tegemist nn jagatud hoolduskorraga.

Jaak Luik eriarvamus

- Kohus pidanuks vanematele selgitama, et **Eesti õiguskord ei tunne jagatud hoolduskorra mõistet**. Vanemal on aga PKS § 119 alusel õigus nõuda lapse alalise elukoha küsimuses temale otsustusõiguse üleandmist või PKS § 137 lg 1 alusel selles küsimuses ühise hooldusõiguse lõpetamist ja endale ainuhooldusõiguse andmist.
- Kohus jättis põhjendamatu tähelepanuta asjaolu, et vanemad vaidlesid praeguses kohtuasjas mh selle üle, kus laps elab ja viibib sellel ajal, kui ta kohtub suhtlemiskorra järgi ühe või teise vanemaga

NB! Vahelduv ainuhooldusõigus vs jagatud hoolduskord vs jagatud vanemlus vs võrdne vanemlus

Jaak Luik eriarvamus

Perekonnaseaduse (PKS) § 145 lg-test 1 ja 2 tulenevalt juhul, kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus, on tavahoolduse küsimustes otsustusõigus vanemal, kelle juures laps parasjagu viibib, kuid lapsega seotud olulisi asju otsustavad vanemad ühiselt.

Kolleegiumi varasema praktika järgi: 1) ei ole lapse igakordse viibimiskoha määramine tavahoolduse küsimus, vaid lapsega seotud olulise asja otsustamine PKS § 145 lg 1 mõttes; 2) isikuhooldus hõlmab vanema kohustust ja õigust last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda (PKS § 124 lg 1); 3) lapse viibimiskoha määramine hõlmab lisaks võimalusele määrata, kus laps peamiselt elab, ka seda, kellega, kus ja millal laps viibib

Tambet Tampuu ja Peeter Jerofjevi eriarvamus

Vanem saab lapse viibimiskoha määramise õigust taotleda alternatiivselt kahel materiaalõiguslikul alusel, s.o taotledes lapse viibimiskoha määramise küsimuses endale otsustusõigust PKS § 119 alusel või nõudes lapse viibimiskoha määramise osas ühise hooldusõiguse lõpetamist ja selles osas ainuhooldusõiguse endale andmist PKS § 137 lg 1 alusel

Tambet Tampuu ja Peeter Jerofjevi eriarvamus

Probleem on selles, et praeguses asjas tehtud lahend reguleerib küll aega, mille jooksul üks või teine vanem saab lapsega koos olla, kuid lapse jaoks olulised küsimused (sh lapse elu- ja viibimiskoht) peavad nad lahendama kokkuleppel.

Asja materjalidest nähtuvalt aga ei ole kokkulepped ilmselt võimalikud.

On ebamõistlik, et lapse vanemad peavad põhjusel, et neil on vaidlus lapse jaoks oluliste küsimuste üle, algatama pärast käesoleva vaidluse lõppemist uue kohtuvaidluse PKS § 119 või § 137 kohaldamiseks.

Tambet Tampuu ja Peeter Jerofjevi eriarvamus

- Leiavad, et ei ole välja selgitatud, kuidas selline olukord lapsele mõjub, stress jms
- Jätkusuutmatu
- on jäänud uurimata, kuidas on mõjunud lapse tervisele (sh psüühikale) ning vaimsele arengule tema senine elukorraldus ja missugust mõju avaldab lapsele tema elukorralduse järgnev muutus.
- erinevates uuringutes on peetud võimalikuks lapse vahelduvat elamist mõlema vanema juures eelkõige vanemate kokkuleppel. Lapse vahelduv elamine mõlema vanema juures võib olla mõeldav ka kohtulahendi alusel, kuid üksnes siis, kui ei muudeta oluliselt lapse tavapärast elukorraldust ega keskkonda ning see ei mõju lapse tervisele ja arengule negatiivselt.

Tambet Tampuu ja Peeter Jerofojevi eriarvamus

Kohtu määratud lapse vahelduv elamine vanemate juures ei ole lapse huvides juhul, kui vanemad ei tee määratud korra järgimiseks koostööd, sest sellisel juhul ei kaalu lapse tavalise elukorralduse muutmisest tuleneda võiv kasu üles sellisest elukorralduse muutmisest lapsele tulenevaid negatiivseid tagajärgi.

Lapse huvi alati esikohal. Elatise maksmine!

- Ei ole ühtset reeglit, mis kohalduks kõikidele peredele, mis sobiks kõikidele lastele. Ei hakka ka kunagi olema
- Iga pere on eriline, iga vanema valmisolek, suhe lapsega on erinev
- Liiga tihti tundub, et võrdse ajajaotuse korral lähtutakse müüdist, et kui laps elab 50/50, siis elatist maksma ei pea.
- Lapse ülalpidamiskulude jaotuses ei lähtuta ajalisest jaotusest, vaid otsestest ja vahetutest kuludest, mida kumbki vanem teeb
- **NB! Muudatused hooldusõiguses ei mõjuta ülalpidamiskohustust!**

Küsimused?

helen.haal@concordia.ee

Celebrating 30 years of Legal Excellence

CONCORDIA
ADVOKAADIBÜROO • ATTORNEYS-AT-LAW